

Matka Lofoteille 12. – 18.8.2019

Maanantaina 12.08.2019 herätyskello soi varhain, oli aikainen herätys ja pitkä päivä edessä. Illaksi piti päästä Tornioon saakka, siellä oli Lofoteille suuntautuvan matkan ensimmäinen yöpyminen. Kyseessä oli Rasion ja Naantalın Pohjola-Nordenin vuoden 2019 kesämatka.

Ryhmämme, 35 matkalaista, sai päivän aikana rauhallisin mielin nauttia maisemista, kun kuljettajamme Esan ajama bussi kiiti kohti pohjoista. Matkan alkutaipaleella yhdistyksemme puheenjohtaja Leena Kortesalo ehdotti, että joku matkalaisista kirjoittasi matkasta. Sen takia minä nyt sitten päätin pistää kirjoitettuun muotoon omia henkilökohtaisia muistoja ja elämyksiä. Toivottavasti en ole ainoa.

Pidän bussilla matkustamisesta, näkee niin paljon, ja tämän matkan aikana sain lisäksi kuunnella kun Jaakko Saviranta jakoi ainutlaatuista ja mielenkiintoista tietoa ulkona olevista maisemista, luonnosta ja maamme historiasta. En olisi missään vaiheessa osannut arvata, että ennen Tornioon tuloa ylitämme 60 jokea. Mutta näin oli, ja vaikka olen nähnyt ”tuuliviirejä” monessa paikassa, hämmästyin kuullessani, että reittimme varrella oli 70 tuulipuistoa! Tuulivoiman osuus maamme sähköntuotannosta on kuitenkin nyt vain 9 %. Sähköntuotannosta vesivoima antaa noin 20 %. Ilman Jaakko Savirannan mielenkiintoisia kommentteja en ehkä olisi huomannut kotiintuloni jälkeen Turun Sanomissa 24.08. olleen kirjoituksen ”Pienvoima vai vaelluskalat”, tai en ehkä olisi lukenut sitä niin tarkkaan. Kirjoitus käsitteli pienvoimaloiden merkitystä talouteen ja kalojen vaellukseen.

Matkallamme ohitimme Närpiön tomaattivaltakunnan ja monta pohjalaistaloa, myös komeampia kaksfooninkisia taloja, joita rakensivat vaurastuneet talonpojat. Pampaksella tuotetaan 80 % kotimaisista tomaateista.

Bussin kiitäessä läpi kauniiden ja mielenkiintoisten maisemien sain muistia virkistävän tietopaketin Suomen sodasta, Venäjän ja Ruotsin vuosina 1808–1809 käymä sota. Sodan syynä oli Venäjän ja Ranskan vuonna 1807 Tilsitissä solmima rauha, jossa Venäjä sai luvan Suomen valtaukseen. Venäjän tehtävänä oli Suomeen hyökkäämällä pakottaa Ruotsi liittymään mannermaasulkemukseen, kauppasaartoon, jolla Ranska olisi voinut vahvistaa asemaansa merivalta Britanniaa vastaan. Tunnetut taistelupaikat muistomerkkeineen olivat reittimme varrella. Saimme myös lukea taistelussa sankarin maineeseen nousseen, vain 15-vuotiaan Wilhelm von Schwerinin viimeisen kirjeen kotiin ennen kuolemaansa. Kun nyt tiedän, miten sodassa kävi, ja nuoren von Schwerinin kova kohtalo on tiedossa, oli kirje sydäntä riipaisevaa luettavaa. Hyvä muistutus maan historiasta.

Kauniin Kalajoen dyynit hivelivät silmää ja ihmetellen sain seurata, miten ympäristö muuttui matkan varrella, miten jalot lehtipuut jäivät Vaasan kohdalla taakseni ja havumetsä muuttui. Vauhdilla menimme kohti poronhoitoaluetta.

Seuraavana aamuna Torniossa nukutun yön jälkeen matka jatkui kohti Luulajan Gammestads Kyrkstadia. Minulle se oli mielenkiintoinen kohde, ystävälläni on ollut siellä suvun vanha kirkkomökki, ja löysinkin sen. Nykyisin kokonaista mökkiä ei voi saada, ostaa voi huoneen, hintaan noin 10.000 €, mutta siinä saa asua vain viikonloppuna. Viehättävä paikka ja kaunis kirkko.

Matkaan mukaan liittynyt Kon-Tikin oppaamme Leila Rantakangas selvitti eri termien, esim. lappilaiset, lappalaiset, saamelaiset, lappi ja merilappi, merkityksiä ja eroja. Tarkkana sain kuunnella infoa samalla kun seurasin miten tulimme vaaramaisemaan ja korkeutta saatiin lisää, miten kuuset ja männyt kapenivat. Poroja tiirailin, muttei vielä näkynyt yhtään.

Ja näillä leveysasteilla olivat myös eri automerkkien testiasemia, erilaisia kylmäolosuhteiden suljettuja testipisteitä, esim. Arvidsjour, joissa testattiin renkaita ja muuta tekniikkaa kovissa talviolosuhteissa.

Arjeplogin hieno hopeamuseo oli sovitettu ohjelmaamme. Museon oli perustanut ”Doktorn”- tai ”Lappmarksdoktorn”- nimillä tunnettu kunnanlääkäri. Hän oli työnsä ohella ruvennut keräämään vanhoja esineitä. Eläkkeelle jäädessään hän avasi museon vanhaan kouluun, ja hoiti sitä kunnes kuoli 90-vuotiaana. Museossa oli ainutlaatuinen kokoelma saamelaiden hopeakoruja ja asuja. Se esitti saamelaisen elämää ja uskomuksia, esillä oli rituaalisen karhujuhlan jälkeen oikeaoppisesti haudatut karhun luut ja seinällä riippui viimeinen pelastettu shamaanirumpu. Antoisan museokäynnin jälkeen matka jatkui tunnettua Hopeatietä pitkin ja illan pääteasema oli Bodö.

Pienenä yllätyksenä minulle nousi Lars Levi Laestadius esiin matkan aikana. Mutta niin oli, että hän syntyi köyhään perheeseen Arjeplogissa Jäckvikin kylässä Hornavanjärven rannalla. Laestadius harrasti kasvitieteen ohella lappalaisuskomusten tutkimusta. Nämä molemmat jäivät vähemmälle huomiolle hänen tultuaan uskonnolliseen heräykseen, josta minä hänet tiedän. Kuin pieni kertaus Jaakko Savirannan antamasta tietoiskusta oli Åbo Underrättelserissä matkamme jälkeen 24.08.2019 iso juttu Lars Levi Laestadiusen merkityksestä kasvitieteilijänä. Erittäin mielenkiintoisen jutun nimi oli ”Laestadiusen unikkaa metsästämissä”.

Seuraavana aamuna oli edessä merimatka Bodöstä Lofoteille. Siinä sitten pipo päähän ja kannelle ihaillemaan merimaisia! Kolmen tunnin merimatkan jälkeen rantauduimme Lofoottien eteläkärkeen, Moskenesiin, ja tutustumismatka Lofotteihin alkoi.

Mieleen jäi Ån kylän lipeäkalamuseo, turskan kuivattaminen tapahtuu iankaikkisen vanhan tavan mukaan. Turskan merkitys saarelaiden elämässä on yhä edelleen erittäin suuri.

Upealta pitkältä Rambergin hiekkarannalta keräsin muistoksi simpukankuoria, veteen en tohtinut joidenkin rohkeampien lailla mennä. Valkoinen hiekkaranta oli autio, varsinaista rantaelämää täällä ei harrastettu. Sain kuulla, että rannan vaalea väri johtui siitä, että anortosiitti, valkoiset mineraalit olivat jääneet rannalle kun tummat mineraalit huuhtoutuivat mereen.

Vuoroveden vaikutus Lofoteilla oli suuri, jopa 3 metriä. Pientä se kuitenkin on verrattuna ilmiöön Kanadassa, jossa paikoitellen lähestytään 20 metrin rajaa. Suomessa sitten erot ovat tuskin näkyvissä. Oli todella mielenkiintoista kuunnella Kuun ja Auringon vetovoimasta johtuvasta vuorovesi-ilmiöstä.

Leknesissä moderneissa rorbuereissa nukutun yön jälkeen rauhallinen matkanteko jatkui. Seuraamme liittyi paikallisopas Craig, 20 vuotta Lofoteilla asunut britti. Hän kertoi, että hänen perheensä oli muuttanut Australiaan ja siellä hän oli opiskellut mm. taidehistoriaa. Kyllästyttyään kuumuuteen ja jatkuvaan aurinkoon hän halusi johonkin aivan toisenlaiseen ilmastoon. Tavattuaan Lofotteihin ihastuneen ranskattareen asia ratkesi ihan itsestään. Tyytyväisinä he asuivat talossa korkealla rinteessä, lähimmät naapurit satojen metrien päässä.

Saaren nimi Lofotr, tarkoittaa ilveksen jalkaa, saaria on 80, joista kahdeksalla asutaan, viiteen pääsee tietä pitkin. Asukkaita saarilla on noin 25.000, eli tilaa riittää hyvin kaikille. Persoonallinen oppaamme kertoi saarien elämästä ja valon merkityksestä kesäaikana ihmisiin ja eläimiin.

Opasta kuunnellen ja merikotkia ihailien matka jatkui. Talojakin oli teiden varrella ja rinteissä. Entiseen aikaan punaiset talot olivat yleisiä, punainen väri oli halvin, hieman vauraampi maalasi talonsa keltaiseksi. Valkoinen talo oli sitten rikkaan miehen talo, joskin välillä maalattiin vain fasadi merelle päin.

Borgen viikinkimuseo oli hyvä kohde. Suurimman yllätyksen siellä koin kuitenkin kun yks’kaks kuulin jonkun sanovan ”hej Lena”. Ja siinä seisojani edessäni nuoripari, työssäoloajastani tuttu Åbo Akademin opiskelija puolisonsa kanssa! Hekin olivat päättäneet lomalla mielenkiintoisella paikalla. Mikä sattuma. Päivään mahtui vielä vierailu Akvarioon.

Kadulla näin myös lunnikoiran, norjalainen lunnien metsästyksen jalostettu pienehkö koirarotu. Koiralla on tiettyjä rakenteellisia ominaispiirteitä, kuten kuusivarpaiset tassut ja hämmästyttävä notkeus. Nykyisin se on suosittu seurakoira.

Aurinkoinen Svolvaer oli viehättävä pieni kaupunki ja yksi kuuluisan Hurtigruttenin satamista. Svolvaer on tärkeä ja vilkas satamakaupunki jota uusi Lofast-tunneli ei ollut pelätyllä tavalla hiljentänyt. Ja matka jatkui upeiden maisemien läpi. Lukuvinkiksi saatiin Morten Strøksnesin palkittu Merikirja.

Upean ajelun jälkeen oli yöpyminen Harstadissa. Oli aikaa kävellä ja tutustua kaupunkiin. Hotelimme pihassa oli suuret juhlat ja suurella ulkolavalla soi tuttuja säveliä. Unten maille minut saattoi Freddie Mercuryn ja Queenin tahdit. Huonomminkin olisi voinut olla.

Hyvin nukutun yön jälkeen, päässä soi vielä ” We Are the Champions”. Nyt oli aika sanoa näkemiin Lofoteille ja kauniissa säässä matka kohti Kiirunaa alkoi.

Matkalla, samalla kun seurasin miten maisema muuttui, sain tietoa lohikasvatuksen synnystä ja kehityksestä. Lohenkasvatustalon uusin laitos oli kuin öljynporauslautta, kaukana merellä, 100 metriä leveä ja 60 metriä korkea ilmestys. Ja siinä saattoi kasvaa yli miljoona lohta samanaikaisesti. Tätä hirveää määrää miettiessäni matka jatkui upeita maisemia katsoessa.

Komeana näyttäytyi u-kirjaimen muotoinen Lapinportti, Lapporten vuorilaakso Abiskon kansallispuistoalueella. Paljon oli ihailtavaa ja ihmeteltävää.

Nähtävyys matkalla oli myös Malmirata. Se on rataosuus, joka alkaa Luulajan kaupungista Ruotsissa ja päättyy Narvikissa Norjassa.

Rataosan suurin käyttäjä on kaivosyhtiö joka kuljettaa Kiirunan ja Malmbergetin kaivoksista louhittua rautamalmin Luulajan ja Narvikin satamiin, joissa malmi kuormataan laivoihin vientiä varten. Rataosuuden vihki käyttöön kuningas Oskar II vuonna 1903.

Sitten saavuimmekin jo Kiirunaan. Tutustuimme Gustaf Wickmanin suunnittelemaan Kiirunan kirkkoon. Lapinkotaa muistuttava kirkko rakennettiin 1900-luvun alussa ja se on Ruotsin suurimpia puukirkkoja. Alttaritaulun, Den heliga lunden, on maalannut prinssi Eugen. Kirkkoa, kuten koko Kiirunan kaupunkia, ollaan kuitenkin siirtämässä uuteen paikkaan kaivostöiden takia. Uusi kaupungintalo on jo pystyssä ja vanha kellotorni on sen eteen siirretty. Urakka tuntuu minusta lähinnä käsittämättömältä! Ymmärrän toki miksi se tehdään, se vain tuntuu niin uskomattomalta urakalta.

Kiirunan jälkeen maisemat muuttuivat ja lähestyimme Aavasaksaa. Aavasaksa on ollut hyvin tunnettu jo 1500-luvulta asti. Erilaisia retkikuntia, tiedemiehiä ja taiteilijoita on vierailut Aavasaksalla 1700-luvulla, ja 1800-luvun alussa Aavasaksan laella mitattiin maapallon kokoa osana Struven kolmiomittausketjua. Tämä tekee Aavasaksasta osan Unescon maailmanperintökohdetta. Silloin rakennettiin sinne myös Keisarin paviljonki, mutta turhaan saatiin keisaria paikalle odottaa. Aavasaksan näkötorjasta voi ihailia ympäristöä.

Komea oli Kukolan koski, ja moni kalamies olisi varmasti halunnut viettää siellä pidemmänkin aikaa.

Kemissä yövyimme Veli Klamin suunnittelemassa upeassa Hotelli Merihovissa, se oli minunlaiselleni Tynell-fanille varsinainen lamppuparatiisi. Upeat valaisimet ja varsinkin Amerikkaan suunniteltu Aurinko-lamppu sai sydämen tykyttämään.

Kemissä hyvästeltiin Leila Rantakangas ja matka jatkui Jaakko Savirannan kertoessa joista, maisemista ja kunnista.

Lappajärven syntyminen on yksi Pohjanmaan Järvialueen luonnon ihmeistä. Se sai syntynsä 76 miljoonaa vuotta sitten kun iso meteoriitti iskeytyi maahan. Pienenä ihmeenä, tai ainakin kuriositeettina, pidän myös Vimpelin kirkonkylässä sijaitsevaa Vimpelin Vedon kotikenttää, Saarikenttää. Kenttä sijaitsee Savonjoen ympäröimässä saarella.

Alajärvellä pääsin hienoon Eero Nelimarkka-museoon. Tunnettu ja arvostettu taiteilija Nelimarkka oli ollut erikoinen persoona. Kävi ahkerasti autokoulua ja ajoi autoa, ajokortti tosin jäi hankkimatta. Hilding Ekelundin piirtämä museorakennus oli mielestäni hyvin kaunis, olen aina pitänyt Ekelundin töistä. Museon näyttelyssä suosikkini oli Tummasilmäinen tyttö, toiselle pallille tuli Taiteilijapari juhlavaatteissa!

Museokäynnin jälkeen matka jatkui ja edessämme oli Suomenselkä, joka on Sisä-Suomessa sijaitseva vedenjakajaseutu. Suomenselkä on melko yhtenäinen alue vaikka se ei maantieteellisesti ole selkeästi rajattu. Suomenselkä erottaa Perämereen laskevien Pohjanmaan jokien valuma-alueet Järvi-Suomen vesistöjen valuma-alueista lounas-koillis-suuntaisesti.

Pientä sadetta saimme matkan varrella ja vähitellen siirryimme jo Pohjanmaalta Pirkanmaalle. Pitkän ajomatkan aikana oli aikaa myös muistella traagista vuonna 1929 tapahtunutta vesiliikenneonnettomuutta, jossa kuoli 137 ihmistä. Silloin kaatui vuonna 1919 Näsijärven vesille matkustajalaivaksi rakennettu Kuru.

Kun Virttaan kankaat ohitettiin ja jo Aurajoen nimi mainittiin, tuli sellainen olo, että ruvetaan olemaan jo kotinurkilla.

Upean ja mielenkiintoisen matkan aikana oli ajettu runsaat 3.200 kilometriä. Matka oli miestäni hyvin onnistunut, olin nähnyt, kuullut ja kokenut paljon, ja matkaseura oli loistava. Matka oli mielestäni hyvin suunniteltu, siitä kiitän matkaryhmäämme Jyrki Aaltosta, Leena Kortosaloa ja Jaakko Savirantaa. Minä pidin kuljettajastamme ja oppaistamme. Jaakko Savirannan mielenkiintoiset kommentit ja tietoiskut olivat minusta erittäin tervetulleita välipaloja.

Reissussa ei aina rähjäänny mutta matkustaminen avartaa aina.

Lena Backman

